

ŠTUD. KNJIŽNICA V MARIBORU

6369

ŽENSKO VPRAŠANJE

(Zavodu Sv. Nikolaja v Trstu posvetil pisatelj)

Založila in izdala kršč. socialna tržaška podzveza)

Tiskarna Dolenc. — Trst.

STUD. KNJIZNICA

627

ŽENSKO VPRAŠANJE

(Zavodu Sv. Nikolaja v Trstu posvetil pisatelj)

Založila in izdala kršč. socialna tržaška podzveza)

Tiskarna Dolenc. — Trst.

6369

9 13928

Poziv na usmiljena srca!

(Zavod sv. Nikolaja v Trstu, zavetišče za brezposelne služkinje).

Nemoremo pobljže raziskovati vzrokov, radi katerih na tisoče slovenskih deklet zapušča svoj tihi dom in drvi v velikomestno vrvenje. Večkrat jih sili v to v resnici le revščina. V skrbi za svoj obstanek in želeč svojim starišem pomagati, se ločujejo s težkim srcem od ljubega doma in gredo v nepoznani svet s strahom in upom. Z velikim trudom so si prihranile komaj toliko, da imajo za pot do nameravanega mesta. Brez vsakih sredstev, brez izkušenosti, brez poznanja tujega jezika, nevedè za velikomestne spačenosti, se plaho vedejo že v vlaku. Joj in gorje, če zapazi tako zadrego kak razuzdanec. Nevarnost je tem večja za posameznice, če potujejo same brez spremstva. Večkrat je tako potovanje samo že potovanje v pogubo. Toda tudi, če so naše mladenke srečno dospele v mesto, kamor so bile namenjene, ni še končala za-nje nevarnost. Zloglasni brlogi so razprostrli svoje mreže na vse konce in kraje, da dobé novega svežega plena.

Bistremu očesu satanskih pomagavcev in pomagavk ne izbegne nobeno neizkušeno de-

kle, ki izstradano in izmučeno od dolgega potovanja stopi omahovaje prvičkrat na tla velikomestnih postaj navadno ob omamljajočem svitu električnih luči, z boječim pogledom in težkim srcem — nevede kam.

V zadnjem času so sicer hvala Bogu po postajah posebne varuhinje deklet, ki imajo na prsih na belorumenih trakovih pripete svetinje „Matere Božje dobrega sveta“. Toda število teh je še premajhno in zato so na novo došle mladenke še vedno v velikih nevarnostih. Zvijajčnost in predrznost pokvarjenega sveta napreduje dan za dnevom.

Nevarnost za slovenske mladenke je v Trstu tem večja, ker je Trst ne le svetovno, temveč tudi obmorsko mesto, kamor se steka najpodlejši živelj vseh vetrov.

Omenjene varuhinje spremljajo slovenska dekleta v „Zavod sv. Nikolaja“. Toda večkrat vedo slovenske mladenke že doma, da obstoji v Trstu ta „Zavod“ in zato gredo naravnost v to zavetišče, kakor da bi šle domov. Z materinsko ljubeznijo sprejema „Zavod“ v svoje naročje te neizkušenske, da jih za časa, ko bivajo v tem varnem domovju potrpežljivo vsposablja za novo življenje po službah, opozarjaje jih na dolžnosti, ki jih čakajo in na čednosti, katere morajo imeti, svareč jih pred nevarnostmi, ki jim bodo znale pretiti.

Res preimenoitno socijalno delo opravlja

„Z a v o d“ v korist *novодоšlih deklet*, toda ravno tako važno je to zavetišče za one služkinje, ki izgube službo in morajo čakati, *predno dobe novo*.

V mesto dospela dekleta prinesejo seboj nedolžno in nepokvarjeno srce in pa še v živem spominu nauke, katere so jim zabičevale ob slovesu skrbne matere s solznim očesom. Ko so pa dekleta delj časa v mestu, vidijo, slišijo in izkusijo mnogo pohujšljivega. tako, da raste za-nje tudi nevarnost lastnega pohujšanja.

Če tedaj izgube službo in nimajo nikaškega opravila in morda tudi ne sredstev, so naravnost v obupnem položaju. Za take je ravno „Z a v o d s v. N i k o l a j a“ močna obramba.

Mirno prenočišče, zdrava hrana, primerno delo, družinsko življenje, lepi nauki, lažja priložnost za novo službo, vse to daje brezposelni služkinji novo čednostno moč in veselje.

Kdor vse to čita, si gotovo misli, da za res neizogibno potreben je »Zavod sv. Nikolaja« in vsakemu dekletu, ki pride v Trst, ali pa če v Trstu izgubi službo in si ne more precej dobiti druge, svetuje, da gre v to zavetišče. Vsak tak nasvet je res plemenit in dober, *toda, zavedni rodoljubi in usmiljene rodoljubkinje, še bolj potrebno je, da se ta „Zavod« pomaga vzdrževati.*

Sveta dolžnost vsakega je, da po svojih močeh podpira „Zavod“, ki nima nikakih glavnih, temveč še dolgove in primanjkljaje. To ne izvira morda od napačnega gospodarstva, ker vsakomur je odprt dnevnik, ki kaže, da so dohodki daleč premajhni, stroški pa naravnost ogromni.

Koncem meseca novembra je bilo 339 K 44 st., koncem oktobra 368 K 23 st., koncem septembra pa celo 400 K 39 st. *primanjkljaja*, in ta primanjkljaj trpe navadno osebe, katere so za „Zavod“ itak že mnogo žrtvovale. „Zavod“ vzdržujejo le *milodari*. Zato se vsak še tako majhen dar hvaležno sprejme. Odkar obstoji zavod, je v njem našlo varnega zavetja 7665 slovenskih deklet.

„Zavod sv. Nikolaja“ nima namena vabiti dekleta iz dežele v mesto in jim preskrbovati služb, marveč skrbi le za dušni in telesni blagor onih deklet, ki so prisiljena iskati v mesu vsakdanjega kruha. Z združenimi močmi ohranimo si ta velevažni in prepotrebni „Zavod“ — in storili smo mnogo.

Trst, dne 6. dec. 1906, na praznik sv. Nikolaja.

Karla Ponikvar,

predsednica.

Roža Gregorin,

podpredsednica.

Maša Grom,

blagajničarica.

Marija Žitnik,

voditeljica.

Francišek Gustin,

duh. voditelj

☆ OPAZKA: Ženska opravila ☆

* po knjigi gospe GORDONOVE *

Žensko vprašanje.

I.

Položaj ženskega spola.

Položaj ženskega spola se je v zadnjih letih zelo spremenil. Na to spremembo je vplivalo več vzrokov. Najvažnejši so

1) **naziranje o enakopravnosti ženskega spola z moškim** (emancipacija);

2) **gmotno naziranje glede sreče človeka** (vživanje); (konkurenca);

3) **doba moči strojev**, ki so poplavili ves svet in ženskam izvili iz rok njihova dela (tkanje, pletenje, čačkanje šivanje);

4) **Olajšave v potovanju in seljenju** (železnice, parobrodi). Poprej so se ženske navadno vedno doma držale ali pa so potovale le v varnem in močnem spremstvu. Dandanes gredo deklice v daljne kraje tudi čez morje same iskat službe

Posledice teh vzrokov so jako žalostne: Nižji ženski sloji derejo v **tvornice**, kjer se telesno in dušno pokvarjajo višji pa (t. j. bogatejši) potujejo, hodijo na lov, negujejo razne prazne čenčarije, in **nečimernosti** (v lepotičju, obleki, gledališču) ali pa gredo na **visoke šole**, da zamorejo potem dobiti iste službe, kakor moški.

Želja po časnih **nasladah**, bližje **občevanje z moškim spolom** (vsled enakopravnosti), **mlačnost**

v verskih stvarih, vse to pripomaga na to, da pada ženska čast, žensko poštenje, ženska dostojanstvenost. Množe se hudodelke, množe se pokvarjanke, množe se nezakonske matere, množe se grde bolezni, množe se družinske nesreče, množi se beda človeške družbe.

Marijne družbe, Marijni domovi, razne Zveze za varstvo deklet in za Varstvo izseljencev, delujejo z velikim vspehom, da ohranijo žensko čast ali pa da jo zopet dvignejo. Da ima pri teh podjetjih duhovščina mnogo zaslug je pač naravno, a pravično je, da ji v tem pomagajo tudi drugi kot posredovavci in posredovavke.

II.

Posli.

(Sluskinje, postrežnice, sobarice, pestunje, dekle).

Dandanes se posli mnogo pritožujejo čez svoj stan. Nikjer ali vsaj v redkih službah so zadovoljni. Vzdihujejo in tarnajo: mnogo zahtev, malo plače, malo usmiljenja, malo prostosti, malo ljubezni.

Čujmo pa tudi drugi glas: Gospodinje in gospodarji, skoraj povsod ravno tako tožijo proti poslom: Kaj bo, kaj bo? Oh ti posli tako malo zvestobe, tako malo poštenja, tako malo stanovitnosti, tako malo zadovoljnosti. Oh prav boji se človek teh poslov, ki pa zahtevajo vedno več in več.

*
* *

Prijatelji človeške družbe so začeli premišljevat, kako (bi se pomagalo gospodinjam (go-

spodarjem) in pa k kratu tudi poslom. Tu podajemo nekoliko misli.

Oskrbovanje služb Gotovo je potrebno, da so po mestih tudi posredovavni uradi (ali osebe) za službe. Nihče bi se tem uradom (osebam) ne protivil, saj je to na sebi dobro delo krščansko delo, če se vrši v krščanskem duhu. S tem imajo lahko posredovavci pošten zaslužek za vsakdanji kruh in pa hitreje primorejo poslom do službe, s tem pomagajo sebi, poslom in gospodinjam (gospodarjem).

Toda žalibog, kaj se dogaja? Posredovavni uradi za službe se **množe** kot gobe, zahtevajo **prevelikih pristojbin**, stoje često v zvezi z **zloglasnimi** hišami in osebami, **zavlačujejo** službe in poslom mnogo **obljubljajo**, dokler jih popolnoma **oropajo** denarja in potem lažje tudi poštenja. Dajejo jim večkrat hrano in stanovanje, da imajo potem do njih večjo moč. Da, ponujajo po oglasih mnogo lepih služb da s tem posle silijo in motijo, naj svoje službe **popuste**, češ, da dobe boljših. Pri pogostejšem menjavanju služb seveda imajo oni sami (posredovavci) večji zaslužek (izkoriščanje), posli pa navadno prepozno spoznajo prevaro in, ker so večkrat na cesti brez službe, se morajo na novo zatekati k tem volkšvom.

Tudi družine so večkrat v veliki zadregi glede uradov, ki oskrbujejo in posredujejo službe. Večkrat se dogaja, da ti uradi umetno-zvijajčno **pogodbe** poslov nalašč **ovržejo** in si zato dajo plačevati od družin in poslov posebne pristojbine,

Ker je pri teh uradih mnogo, premnogo zlorabe, je vsakdo po vesti dolžan, da jih zatoži pri oblastnijah, posebno morajo to storiti oni, ki so že trpeli kako škodo. Če si kdo ne ve pomagati, naj se obrne za svet do katoliških uradov, ali pa do duhovnikov.

Če tudi niso postave še popolne vendar vsaj težje prestopke in večje zlorabe kaznujejo.

Pogodbe: Zelo važno je, do se pogodbe sklepajo pravično. Pri pogojih naj se pazi na **celega** človeka, na **dušo** in **telo**. Telo mora imeti zdravo (in zadostno) hrano, zdravo pijačo (pitno vodo), počitek med dnevom med tednom, primerno in zdravo sobico s posteljo in to kar spada v spalnico, mora imeti čisto perilo in primerno obleko. Spalnica mora imeti ključ in če le možno prosti vhod (ne skozi spalnice drugih). Še manj sme biti ta spalnica uhod za druge spalnice.

Telo mora imeti v bolezn zdravila in potrežbo.

Duša je bistveni in imenitnejši del človeka. Zato se mora misliti tudi na njene potrebe. Krščanski posli morajo dobiti prosti čas, da vrše svoje krščanske dolžnosti, čas za **sv. mašo** in **pridgo** (krščanski nauk) ob nedeljah in praznikih, čas za **sv. spoved** in **obhajilo** Glede **posta** in **vzdržka** morajo paziti na to posli, v kolikor so dolžni postiti se in vzdržati mesnih jedi z oziranjem na svojo službo (teško) ali na svoj zdravstveni stan. Na vsak način morajo po **vesti**, če so dolžni vzdrževati se mesnih jedi, svojim gospodinjam to **željo** (prošnjo) razodeti. Če je prošnja uslišana,

bodo imeli mirno vest sami, gospodinje pa tudi, ker se večkrat ne upajo dati postnih jedi svojim poslom. Ko bi pa bila prošnja odbita, smejo posli vendarle biti mirni in vzeti to kar dobe, gospodinje pa so bile opozorjene in so za svoje ravnanje odgovorne.

Razume se samo ob sebi, da se posli ne smejo zlorabiti in izkoriščati.

Plačo naj zahtevajo mesečno in naj jo pridno vlagajo v poštene hranilnice.

Za vsak mal vzrok se posli ne smejo zmeniti in zameriti ali še celo službo odreči. Potrpežljivost, stanovitnost natančnost, zvestoba poštenje, spoštovanja, snaga, odkritosrčnost, sramožljivost in dostojnost so lepe čednosti katere morajo imeti dobri posli.

Dobri posli so za družine kakor angelji varuhi in večkrat rešilni angelji

Kolikokrat pomagajo v dušnih potrebah svojim gospodinjam in gospodarjem posebno v boleznih, ko jih s priprosto ljubeznijo opozarjajo na verska krepila in se same ponujajo, da pokličejo duhovnika. V verskih zadevah so služkinje mnogokrat bolj učene od gospode

III.

Zavarovanje poslov.

Ako posli obole, se jim večkrat zelo hudo godi. Marsikatera družina, ki nima sreče dobiti poslov ter jih vsled tega mora večkrat menjavati, je do njih popolnoma otrpnela. Če obole se jih, čim prej more, iznebi in se zanje ne zmeni več,

Da pa se obolelim poslom njihovo stanje vsaj nekoliko izboljša, se jih postavno mora siliti, da se zavarujejo za slučaj bolezni. Zavarovalnino mora plačati gospodar ali pa deloma sami in deloma gospodarji. Po nekod imajo gospodarji, ki plačujejo v bolnišnico gotove mesečnine, pravico, da dajo v bolnišnico svoje obolele posle, ali pa dobe zanje zdravnika in zdravila.

IV.

Razmerje med gospodo in posli.

1. Deklica, ki nastopi službo mora ohraniti vse svoje človeške in krščanske pravice. Omenili smo že, da mora imeti zdravo tečno in zadostno hrano. Če ne more že dobiti posebne sobice, naj v isti sobi spe vsaj le ženske osebe ali k večjemu prav mali otroci (če so posli po vsem zanesljivi). Na noben način pa se ne sme pustiti, da bi skozi sobo sluškinje imele uhod v svoje sobe osebe moškega spola. Seveda po hodnikih niso sluškinje varne in zato naj ne sprejmejo nobene take službe, kjer bi morale spat na hodniku.

2. Kar se tiče nevarnosti za **dobro ime** sluškinj, se umeva po sebi, da je njihovo poštenje ravno toliko vredno kot ono izobraženih gospic, in vsled tega si „gospodarji“ in „sinovi“ ne smejo dovoliti niti najmanje prostosti. Kjer so v hiši posli obojega spola, morajo seveda biti ločeni in strogo nadzorovani. V slučaju napada mora sluškinja na ves glas klicati na pomoč brez vsakega ozira, tudi če se vsa hiša prebudi. Tudi ima pravico braniti se s silo, tudi ko bi napadovavca ranila (tudi nevarno).

3. Gospoda mora **paziti** na pošteno ime posla in braniti jih povsod.

Nadzirati mora njihovo **berilo** (knjige, časopise, pisma). Paziti na nevarna **znanja**, zahtevati da so pred nočjo že doma, to je sveta dolžnost gospodarjev. Strogo morajo prepovedati, da se ne družijo s takimi osebami, ki so nevarne, posebno še, če ni možna v bližjem in kratkem času poroka. Toda tudi nad poštenimi **zaročenci** morajo bdeti gospodarji, ker so namesniki starišev. Večkrat se dogaja, da se služkinje, ki so daleč proč od svojih starišev v velikih mestih prepogostoma tako spozabijo, da se z grehom pripravljajo na sveti zakon.

Zabranjeno mora biti služkinjam hoditi na plese in nevarn zabave.

4. Prostega časa morajo imeti služkinje toliko, kolikor ga potrebujejo da se odpočijejo, da gredo k sv. maši, pridgi, krščanskemu nauku k sv. zakramentom, na shode (Marijne družbe ali pa kakega izobraževalnega društva), imeti morajo čas za razne svoje stvari (pisma starišem, čitanje dobrega berila, za šivanje svoje obleke itd.)

Kjer se uvažuje čast in pravice služkinj, bodejo tudi same bile take, da jih bo vsa družina vesela. Mir, veselje, zadovoljnost bo vladala v hiši. Posli morajo biti kot udje družine ne pa kot sužnji.

V.

Zavetišča.

Kadar izgube služkinje službo in ne morejo hitro dobiti nove, so v zelo žalostnem položaju,

ako ne vedo, kam naj se obrnejo. Oh kako dobro došla so jim krščanska **zavetišča, zavodi, domovi**. V njih se razvedre, v njih se dušno pokrepčajo (skupna molitev, pobožno berilo, govori), v njih se v svojih spretnostih spopolne.

Posebno važni so taki zavodi za dekleta, ki so daleč, proč od doma. V njih dobe tolažbo, zdravilo, postrežbo, krepilo, vse.

Nekateri zavodi sprejemajo tudi že **obnemogle** in **ostarele** služkinje, ki si niso mogle dovolj prihraniti. Kako žalostno je, če mora služkinja, ki je trdo delala 50 let tudi še na stare dneve trpeti? Velevažni so zavodi za brezposejne služkinje

Kjer obstoje že taka zavetišča, smo jih dolžni vsi podpirati (v Trstu „Zavod sv. Nikolaja“). Kjer jih pa še ni, storimo vse kar moremo, da se ustanove.

Sploh bi bilo jako dobro, ko bi mogle že mlade deklice obiskovati posebne šole (tečajje), da bi se naučile vsega kar bodo potrebovale kot služkinje. (Po nekod se nekatere gospe [gospice] in pa redovnice za to krščansko delo žrtvujejo, da dekleta uče v vseh potrebnih in koristnih stvareh).

Cim bolj je kdo izobražen tem težje si more zaslužiti svoj kruh, če izgubi svojo stanovsko službo. Tako n. pr. je dandanes cela poplava **vzgojiteljic**, ki so mnogo žrtvovale za svojo izobrazbo, a ne morejo priti do stalnih služb. Zahteva se od njih premnogo a le malokdo misli na pravično plačo. Te vzgojiteljice so vredne posebne pažnje in skrbi,

VI.

Delavke po tovarnah.

Dan za dnevom je po tovarnah vedne več žensk, posebno deklet in udov. Od kod prihaja to? Povedali smo že, da so se hišna ženska dela silno omejila z napredkom v strojih. Dokler se dekleta ne poroče, nimajo po nekaterih hišah res kaj opraviti in zato gredo v tovarne, kjer se zadovoljujejo tudi z malim dobičkom. Bolje bi bilo, ko bi ta dekleta šla v službe k družinam, kjer bi se naučile nekaj gospodinjstva, a vsa bi vendar ne našla dovolj služb. Zato so nekako prisiljena, da gredo v tovarne, kjer se sicer odtegujejo družinskemu življenju, a so deloma potrebne za nekatera opravila, za katera imajo moški premalo potrpežljivosti in spretnosti. Ker pa je v tovarnah za mladenke mnogo dušnih in telesnih nevarnosti, je treba delavke po tovarnah zbirati v posebne **družbe**, da se jih podučijo in ohrani zdrave in poštene.

*

Nekaj se je v ^{*} obrambo ^{*} delavk po tovarnah že storilo v zakonih, a te postave se morajo še spopolniti.

Uvaževati je treba pri delavkah njihov telesni nežni sestav. **Nekatere vrste del morajo biti zanje popolnoma izključene**.

V tovarnah morajo biti delavke popolnoma **ločene** od delavcev. (**Posebne prostore** za delo, počitek, hrano, preoblačenje, vmivanje, in za druge „potrebe“). Tudi vhod in izhod mora biti za ženske posebej, ker ravno v gnječih je zanjo velika nevarnost.

Med delom morajo biti ženske strogo nadzorovane, a ne od moških (navadno), temveč od zanesljivih poštenih in odločnih ženskih oseb, ki imajo primerno starost.

Koliko naj **traja** vsakdanje delo je težko določiti splošno mero, na vsak način potrebujejo več prostega časa kot moški, posebno pa ga potrebujejo pred prazniki in v sobotah.

Da bi se ne smelo sprejemati prav **mlade deklice** v tovarne, umeva vsakdo Ravno tako bi ne smele na tako delo **poročene žene**, ako jim je kaj pri srcu blaginja njihovih otrok. Koliko slabotnih in mrtvih otrok rode žene ki delajo po tovarnah.

Nikdar pa ne moremo dovolj povdarjati, kako nevarno je, če delata oba spola h kratu v tovarnah. Dosti krstnih podatkov je vsled tega omadeževanih

Napačna enakopravnost slabotnega spola z močnejšim se mnogokrat izkaže, kako se na svetu vse maščuje. Nazadnje mora vendarle trpeti šibkejši spol. Stremljenje po oni enakopravnosti, ki ne odgovarja ne človeški naravi in ne krščanskemu duhu, se maščuje pogostoma že tu.

(Ako niso delavke dobro organizovane, jim preti mnogo nevarnosti ne toliko od strani gospodarjev kot od strani pokvarjenih in razuzdanih **nadzornikov** dela. Ni za popisati, kaj morajo dekleta od teh pretrpeti, ako nočejo izgubiti kruha).

Kjerkoli so bile po tovarnah nastavljane za delavke **nadzornice** mesto nadzornikov (paznikov), se je pokazal k asen upliv in vsestransk napredek.

VII.

Kje stanujejo delavke?

V predmestju velikih mest se vsuje iz tovaren celo krdelo delavk. Noč se bliža in mrak skrije pot v revna stanovanja nesrečnih delavk. Ko bi pa šli za njimi, bi se nam revice v srce smilile. Nekatere zlezejo v temne podzemske, brezzračne prostore, druge se spenjajo v razbita podstrešja, tretje se skrijejo pod stopnice, četrte ostanejo na hodniku pete gredo spat k družinam, ki imajo eno samo sobo za se in za tujce. Večkrat se v istem malem prostoru nabere še celo po več delavk, ki nimajo niti lastnih postelj, da tu pa tam se dogaja, da je le ena spalnica za obojni spol.

Vsakdo umeva da morajo delavke **telesno hirati** ob pičli suhi hrani, da morajo priti v veliko nevarnost, da **izgube poštenje**, da morajo materialno, moralno, socialno propadati.

Kako potrebno je, da se stanovanja delavk večkrat pregledajo.

Pri vsem tem pa morajo te mučenice, ki komaj polovico od moške plače zaslužijo, svojo stanarino drago plačevati.

Da pa ženske manj plače dobe kot moški, je več vzrokov:

1. Žensk se za delo vedno **več ponuja**, kot moških.
2. Ženske se ne pripravljajo za svoj poklic tako dolgo kot moški.
3. Žensko delo ne zahteva toliko porabe moči kot moško.
4. Sicer pa je razlika med plačo za moške in ženske nepravilno prevelika.

5. Ženske so manj organizirane kot moški, in težje dobe povišanje plače.

6. Ker ženske premalo debe, se jih več išče za delo in zato ga izgublja mnogo moških. Kar je poprej zaslužil oče je zadostovalo za vso družino. Sedaj je oče brez dela, hčere pa njegove zaslužijo komaj toliko da imajo za lepe obleke in plese. Doma je joj in gorje.

VII.

Gospodinjstvo

Kdo bi si mislil? Če znajo gospodinje (in ženske sploh) dobro kuhati zadovoljujejo celo družino. Socialno prašanje bi se gotovo dosti ugodnejše in lepše rešilo, ko bi kuharice boljše znale vršiti svoje kuhinjske dolžnosti. V marsikaki družini vlada prepričanje, nezadovoljstvo, sovraštvo, kletvina itd., ker ne znajo ženske gospodinjiti.

Posebno so pa nesrečne delavke po mestih in predmestih. Iz šole grede naravnost v tovarne, iz tovarn pa naravnost brez vsakega gospodinjskega pouka v zakon. Ni čudno, če se mladi par za ne kmalu prepričati, „ko gre ves z služek radi slabega gospodinjstva v rakovo pot“. Mož zapušča sled tega prerad svoje domače ognjišče in gre na boljšo hrano v krčmo. Izginja mu ljubezen do žene in klati se po neva njih krajih.

Nekateri **gospodarji** tovarn so tako pametni, da dajo mladim delavkam 2-4 ure prostega časa ne da bi jim zmanjšali plače v ta namen, da se dekleta v posebnih tečajih uče

kuhati, šivati, prati, likati, na kratko : gospodinjiti
Toda takih človekoljubnih gospodarjev je prav malo.

Po nekod so **redovnice** zelo pridne v tem, da zbirajo dekleta na poduk v gospodinjstvu.

Zelo primerna priložnost je za tak poduk tudi šolski **nadaljevalni** (z dovoljenjem cerkvene oblasti tudi nedeljski **poduk**.)

V nekaterih krajih so posebne **zveze** gospic in gosa, ki skrbе, da vzgoje neuka priprosta dekleta v dobre gospodinje.

VIII.

Dom za delavke.

Gorje mu, kdor nima domačega ognjišča. Mnogo mladih deklic zapušča svoj dom in gre na zaslužek v tovarne velikih mest. V veliki nevarnosti za svoje poštenje se nahajajo že **med delom** (posebno če morajo delati v istih prostorih z moškimi, ali pa tu li s pokvarjenimi tovarišicami. V čja je še nevarnost posebno v prostih urah in **odmorih**. Ta nevarnost postaje vedno resnejša, čim bolj se bliža noč, ki skriva s svojo temo mnogo pregreh. Brez nadzorstva starišev se mladi svet zvečer ne boji zakasniti, da pride prepozno „domov“, saj nima doma. Oni umazani kotichek v kakem podstrešju, pod stopnicami, ali pa v kakí sobici, ki je vsa okužena ker jih v nji preveč spi, jo nikakor ne vabi ob uri ob svetlem, o zdravi Mariji „domov“. Ne to ni dom. „Čim manj smo v njem, tem bolje za nas“ si mislijo mlade neizkušenske, ki se morda veselijo, da se nihče nanje ne jezi, če po noči malce zunaj ostanejo.

Vsakdo ve, da je ta okoliščina spravila že mnogo poštenih deklet ob dobro ime, zdravje, življenje. Verstvo in nrvnost ginevata vidno dan za dnevom. **Ono revno stanovanje je temu krivo.**

Zraven stanovanja vpliva na mlade delavke posebno revna in siromašna ponajveč **suha hrana**. Nimajo domačega ognjišča, da bi si pripravile kaj toplega. Nimajo doma. Ne vleče jih nič v tisto prenočišče.

Če že ob delavnikih ne marajo muditi se v teh koticah, še manj jih veseli bivanje v njih ob nedeljah in praznikih. Zato si privoščajo razveseljevanje po **plesih veselicah, sprehodih** (nevarnih), **krčmah** itd. Revnice doma nimajo.

Zato so prepotrebni domovi za delavke

a) radi stanovanja

b) hrane

c) poštenega razvedrila

č) poduka (v verstvu in gospodinjstvu).

Kjer ni možno imati še pravega svojega doma, je treba delavke zbirati vsaj v društva, da dobe vsaj tu pa tam, kak poduk.

Ponekod so ob nedeljah v že obstoječih **zavodih** ali pa v **samostanih** redovnic posebni tečajji za vzgojo in rešitev delavk

IX.

Varstvo šivilj, peric, likaric, prodajk, natakarič itd.

Večje trgovine z obleko imajo na stotine šivilj, ki ne sklepajo pogodb za svoje delo s gospodarji samimi, temveč s drugimi mešetarji (posredovavci). Malokdo ve, kako malo, dobiva

šivilja za svoje delo, tako malo, da ji skoraj ni možno, da se pošteno preživi. Posredovavci pa zaduše s silo vsako njihovo najmanjo zahtevo za zboljšanje plač, medtem ko sami neizmerno bogate.

Enako se godi pericam, likaricam in drugim ženskam s podobnimi posli.

Kjerkoli manjka organizacija, so te revice prave sužnje. Koliko dela čaka tu krščanske socijologe.

Jako neugoden je položaj prodajavk po raznih trgovinah. Od ranega jutra do poznega večera morajo biti po koncu. Več prodajalnic nimajo sploh stolic, da bi prodajavke mogle vsaj kadar ni kupcev sestiti. Dosti ženskih boleznj imajo svoje vzroke v tem, da so dotične osebe preveč po koncu in da premalo sede.

Mlade prodajavke morajo sklepati zelo neprimerne pogodbe (za več let službe, z obljubo, da ne bodo šle drugam v službo). Ker so prodajavke po največ iz delavskega stanu in ker pogrešajo pravih šol, so večkrat zelo slabo podučene in zato ne morejo dobro vršiti svojih služb. Da imajo premalo plačo in da se vsled tega ne morejo ne moralno in ne materijalno vzdržati ni nič čudnega. Kedaj se bodo pač začeli posebni tečajji za naobrazbo prodajavk?

Uvesti je treba za te prodajavke primorano (obligatno) zavarovanje.

Razven prodajavk je omeniti v trgovini še posebej **blagajničarke**, **uradnice** (dopisovavke), **razpošiljavke**. Tudi pri teh je premala plača, premalo

znanja strokovnega (vsaj v začetku) — in premalo zadovoljstva, večkrat tudi malo vere.

Dandanes je nastavljenih dosti žensk pri telefonu (radi potrpežljivosti), pri pošti, železnici itd. Za te je treba skrbeti s strokovnimi časopisi (na verski podlagi) z društvi, shodi, sejami, predavanji itd.

Morda najžalostnejša je pa usoda **natakaric**. Niti kuharice, niti sobarice nimajo toliko nevarnosti kot natakarice, ki prihajajo v ožjo dotiko z moškimi ravno pri opojnih pijačah. Večkrat nimajo natakarice druge plače kot darila (dobre roke, manče, Trinkgeld). Ta dohodek je zelo nestalen in večkrat zelo **nevaren**, ker si kak razuzdanec domneva, da ima vsled tega podarila kako pravico tudi do greha. Od teh dohodkov morajo natakarice dati gospodarjem še posebne odstotke (%) radi posode, ki jo je razbila gospoda in pa morda še za postranske namene.

Tupatam se dogaja, da natakarica dobi za plačo le odstotke prodanih opojnih pijač. Vsled tega mora pijačo vsiljevati, ponujati in večkrat za to „usluge in prijaznosti“ storiti in še sama pomagati piti. Koliko zlih posledic iz tega?

Nevarnost za natakarice je tim večja, čim mlajše in lepše so in posebno če imajo tudi ponočno službo. Na Dunaju je policija dala zapreti vse hotele, ki so po noči imeli žensko postrežbo. Mlajše postrežnice ne smejo streči vedno istim gostom. — Največja obramba za mladi svet je sv. vera. Zato morajo imeti prost čas za sv. mašo. pridigo, sv. zakramente, poučna predavanja itd.

X.

Trgovina z dekleti.

Človek bi si skoraj ne mislil, da je sploh možna trgovina z ljudmi. In vendar imamo zato nepobitne dokaze.

Milo se nam stori pri srcu, ko beremo, da se prodajajo zamorci in zamorke po semnjih tako, kakor živina. Moj Bog, kje je podoba božja v človeku, kje je njegova čast? Misijonarji nabirajo po vsem svetu denar, da tem nesrečnim ljudem pridobe telesno prostost z odkupovanjem in dušno z oznanovanjem sv. vere.

Razven trgovine z zamorci in zamorkami obstoji žal tudi trgovina z belimi ljudmi, trgovina v svrhe, ki sramote človeško družbo.

Večkrat čitamo v brezverskih in protiverskih časnikih umetne **ogläse**, s katerimi se **ponujajo mladim dekletom** imenitne **službe**. Dosti mladenk gre deloma iz nečimernosti, deloma vsled prepira z domačimi, deloma tudi iz prave potrebe v svetovna mesta iskat službe. Naslanjaje se na omenjene ogläse zabredejo večkrat v jame razbojnikov, v zloglasne hiše.

Prepozno zvedo da so prodane v grde svrhe, da so vklenjene v satanske verige razuzdanosti mladih in starih, revnih in gospodskih pokvarjencev.

Marsikakšenkrat prihajajo pomočniki zloglasnih hiš dekletom že naproti na potovanju ali še celo do doma, kjer jim plačajo pot in se jim ponujajo za spremljevalce v «imenitne družbe», ki niso nič drugega kot peklenški brezni.

Kadar pridejo v tujino in se zavedo nevarnosti, bi se rada vrnile domov. Toda agentje zahtevajo povrnitev potnih stroškov. Nekatere rajši prodajo vse kar imajo na sebi, samo da se odkrižajo teh roparjev, druge pa se ne vedo kam obrniti in obtiče v grešnih mrežah. V najnovejšem času so sklenile keraj vse vlade skupne načrte in **zvezo za varstvo deklet**. Toda vsakokrat ne morejo priti dotične oblasti trgovcem z dekleti do živega. Vsakdo naj se v tujini obrne do konzulatov, da mu pomagajo iz zadrege.

Močna obramba proti trgovini z dekleti so „**Marijni Domi**“ in „**Marijne družbe**“. Največ se bode to sramotno trgovino oviralo s krepko versko vzgojo mladine.

Kadar so dekleta že na potu pokvarjenosti, je že težje reševati jih. Vendar se je ustanovila v Friburgu na Švicarskem **Katoliška mednarodna zveza za varstvo deklet**, ki ima skoraj po vseh važnejših svetovnih mestih svoje podružnice. (Tu pa tam se dogaja, da je v malih mestih še večja nevarnost kot v velikih, ker v takih je tudi daleč zaostal moderni katoliški napredek.)

Za izseljence skrbi „**Rafaelova družba**“, ki je tudi povsod razširjena in daje svojim varvancem posebne listke, da se izkažejo pri zastopnikih družbe v tujih krajih. Rafaelova družba pomaga tudi pri vkrcanju na ladje, pri razkrcanju, pazi da so na ladijah izseljeni ločeni po spolu v raznih prostorih.

Nekaj imenitnega je ono podjetje kriščanske ljubezni, da stopijo u-miljene gospice in gospe (dekleta in žene) poedinih (posebno po večih me-

stih) v posebno **Zvezo**, ki ima namen čakati na železniških postajah na vlake in sprejemati v svoje varstvo novo došle neizkušene mladenke. Te varhinje deklet (misijonarke) imajo na prsih pripeto svetinjo na belorumenih trakovih. (Svetinjca kaže „Mater Božjo dobrega sveta“). Iz železniških postaj kjer varhinje sprejemajo dekleta, jih spremljajo potem v poštene „Zavode“ (krščanske) ali pa naračnost v službo k poštenim družinam. Mnogokrat morajo misijonarke iztrgati dekleta „trgovcem“ iz rok, kajti satanski pomočniki hodijo okoli kot rjoveči levi iskajoč koga bi požrli.

Če ne morejo na zadnji postaji priti do svojih žrtev jim gredo nasproti do predzadnjih postaj, kjer jih malokdo zapazi. Če bi pa dekleta se oddaljila od svojih varhinj, jih spremlja po ulicah (v bližini postaje) bistro in divje oko razuzdancev, da jih dobe v svojo pest.

Ko bi znali stariši, kam so prišle njihove hčere, katere so vzgojili v krščanski veri, bi se izjokali od žalosti. Če so stariši že v črni zemlji, zdi se, da bi se morali v grobu obrniti od groze, ko bi izvedeli, kako so se njihove hčere izpridile po velikih mestih. Kako se bodo pa zavzeli stariši na sodnji dan, ko bodo slišali glas. Sodnikov glas, ki bo dejal njihovim hčeram: *«Poberite se od mene»*

Mislimo si slučaj: Nedolžna mladenka gre v mesto. Tam se seznaní z mladeničem, ki ji obljublja zakon. Nevedno dekle ne ve, da njen ljubček nima zagotovila da včaka dan poroke. Ni dolgo od tega, odkar je šel nek človek stanovat z osebo, katero je mislil (?) poročiti. Ne

govorimo o grehah. Nekega jutra se vzbudi in vidi, da je tista oseba — — mrzla, blede, — — mrtva. «Kje je Tvoja obljuba», vprašam te, „razbojnik nedolžnosti“, kje je Tvoja obljuba: «Bom Te poročil. Smrt Te je prekosila — — — ona je v večnosti — — — Morda se je že leta in leta bala iti k sv. spovedi iz sramote, iz strahu, da bi ji spovednik ne dal odveze, če Te ne zapusti. Sedaj je v večnosti. — — — Kje je njena duša? Sodnji dan bo to po edal.

Nekega dne se je tožila neka nezakonska mati, da je njen zapeljivec vmrl v bolnišnici. Za stonj se jočeš. «Bom Te poročil». Ta obljuba mu ni dala do Tebe nikakih pravic. Niti v trenutku, ko govorimo, nismo gotovi svojega življenja — in Ti čakaš ure, dneva, tedne, mesece, leta da Te poroči. Pa ko bi Te res poročil, ali si z grehom zbiraš moža?»

Toda vrnimo se k prvemu slučaju. Stariši pridejo (morda še vtegnejo) pokropiti svojo hčer iz dežele v daljno mesto. S solzami v očeh gledajo hčerino blede obličje. Edino vera jih tolaži „Se bomo videli v nebesih“. Če pa je Vaša hči bila v smrtnih grehah, — se v nebesih ne boste videli — temveč le za trenutek na sodnji dan, ko bo vse očito, kar je bilo skrito.

Da, da po velikih mestih se skriva dosti grehov, a na sodnji dan bo tem več sramote, čim bolj smo jo prikrivali tu.

Po nekod so po župnijah posebni ženski odbori, ki poizvedujejo, kje se nahajajo one mladenke, ki služijo v tujini. Večkrat dekleta sleparijo svoje lastne stariše in jim pišejo, da imajo

dobre službe, no dogaja se pa tudi, da ne smejo pisati Zato pozor! Če gredo dekleta v svet, naj se dobro oborože s sv. vero, molitvijo sv. zakrament, katerih ne smejo v tujini nikakor opustiti. Obrnejo naj se na dobre „Zavode“, na „Zveze za varstvo deklet“, na „Rafaelovo družbo“, „Marijino družbo“, „Marijin Dom“ itd. Naj nikakor ne verujejo nepoznanim osebam. Če nimajo drugega naj se obrnejo za svet na katoliške duhovnike.

Ni treba omenjati, da morajo poznati 1) vozni red 2) *naslove krščanskih zavodov* 3) *Vsjo red službe božje* (posebno pridig v umlji em jeziku) 4) Oblastnije (konzulate) itd. Dobro je imeti seboj svinčnik, papir, znamke, igle, niti, kapljice, itd. itd. itd.

XI.

Dekleta na slabih potih.

Tu pa tam se pomiluje dekleta, ki so zašla na sramotna pota, češ da jih je revščina na to prisilila. Ni res! Na šir kem svetu je mnogo, mnogo poštenih opravil, ki prinašajo gotovega četudi priprostega, vsakdanjega kruha. Vzrok sramotnega življenja temelji po največ v slabi **volji** (a prosti volji) deklet samih. Čednostno de le bode poprej umrlo od lakote, kot da bi se dalo zavesti. Večkrat je **nečimernost** kriva, da proste služkinje, na tak rice itd. zaidejo na kriva pota, ker jim za gosposko življenje (posebno za lepo obleko) ne zadostujejo navadne plače.

Tu pa tam so te nesrečnice **nezakonski otroci**, ki so vzrastli brez nadzorstva in brez vzgoje in ki kažejo s svojim življenjem prekletstvo za pregrehe svojih starišev.

Dogaja se pogostoma, da se tudi **sirote**, mladoletne, zamrežijo v sramotne hiše. Deklice po gledališčih in komedjantnih podjetjih so v veliki nevarnosti za svoje poštenje in večkrat popolnoma brez plač, ter navezane le na „darove“ razuzdancov Plesavke ne žive le od plesa ampak tudi od drugih „postranskih“ zaslužkov. Sploh prihajajo v zloglasne hiše osebe, ki niso navadno več nedolžne. Poštena dekleta morajo pa biti posebno po velikih mestih zelo previdna in ne smejo verovati vsaki osebi, katera jim ponuja lepo službo.

Najžalostnejše pa je, da postava te sramotne ustanove dovoljuje (tolerira).

Redarstveno nadzorstvo ne more nikdar vseh nesrečnic javnih in zasebnih nadzirati. Učvrščenje sv. vere v obeh spolih je najzdatnejše sredstvo zoper te strasti.

XII.

Ženske v zaporu.

Ženske se po ječah in še poprej po sodnijah bolj pokvarijo kot popravijo. Že v preiskavah kjer prihajajo nedolžne s pokvarjenkami v ožjo dotiko se ženske izpridijo. Zapori bi morali (posebno za ženske) biti bolj zavodi za poboljšanje kot zavodi za kaznenje

* * *

Važno je v ječah za ženske, kako osobje je tod nastavljeno.

Shod v Nürnbergu je predlagal (1901) da v takih ječah so

a) **le ženske** za nadzorovavke pri delu, redu, obleki itd.

b) da so če je le možno **le ženske** — kot gospodinje, zdravnice, učiteljice, blagajničarke, ekspeditorke

c) da so le moški kot pazniki (straže) rokodelci (seveda tu i ravnatelj bodi mož, ki naj z duhov ikom pazi na poboljšanje jetnic).

Po nekaterih krajih so redovnice, ki vspešno delujejo po ječah za ženske. Sicer pa imajo požrtvovalne ženske jako velik in primeren (gmotno precej ugoden) delokrog, če se posvete temu poklicu tudi če so posvetnega stanu.

Dandanes obstoji že mnogo zavodov za one propadle ženske, ki se hočejo poboljšati posebno za nesrečna dekleta, ki so prvikrat postale matere. V zavodih dobe tri mesece pred porodom in tri mesece po porodu oskrbovanje.

Tako se reši tudi marsikako dete, ki je v ne arnost pred lastno materjo.

XIII.

Važnost združnega življenja.

Gorje človeku, če je sam.. V resnici nam je bilo hudo če smo tu pa tam bili sami posebno v tujini na potovanju td. Toda tudi če smo doma, nam ne zadostuje domača družba v družini. Pri vsem lepem redu in miru doma, pri vsej pristrčni ljubezni in slogi, postaja življenje doma nekako enolično — in človek čuti potrebo, da gre v širša društva. V slaba ne sme iti ker *«po slabi tovarišiji, rada glava boli»*, torej sme in mora iti le v dobra. Važne so za dušno življenje primerne bratovščine in Marijne družbe. Doma ne bude

nikdar imel človek vseh onih dobrot, katere mu jih dajejo bratovščine in pobožne družbe. Seveda nihče si ne sme naložiti preveč teh pobožnosti posebno ne ako bi ne mogel natanko izpolnjevati družbenih pravil (če tudi ne vežejo niti pod malim grehom). Brez spovednikovega dovoljenja naj nihče ne stopa v bratovščine in naj ne dela nikakoršnih obljub.

Dosti koristi prinašajo **romanja** (toda poredkoma je treba romati in ženske ne smejo romati daleč, da bi čez noč ostale izven doma, niti ne smejo romati z moškimi Marijnimi družbami) Da se ne bo romanje zlorabilo in bilo v škodo (dušno in telesno) morajo pa voditelji dobro paziti in vse upoštevati, kar je primerno baš za njegovo družbo.

Imetnitne vrednosti so **skupna obhajila**. Mar-sikaka bi ne šla k sv. zakramentom, ko bi je ne vezala družbena dolžnost.

Nihče ne more preceniti **duhovnih vaj**, ki se vsako leto drže v družbah Marijnih.

Tudi **mesečni shodi** (govori, ure čiščenja itd.) mnogo pripomagajo k duhovnemu napredku.

* * *

Kakor skrbe Marijne družbe (in bratovščine), da se vedno bolj blaži in izpolnjuje **srce** udinj, tako bistrè njihov **razum** «izobraževalna društva» z raznimi primernimi predavanji iz vseh strok. K temu se pridružujejo še **knjižnice**.

* * *

Velikega pomena posebno za mladino pa so **poštene zabave**. Nekatere družabne kratkočasne igre, predstave petje, glasba, deklamacije itd. vse vedri in vzgaja mladino.

* * *

Kadar prirejajo družbe in društva javne veselice (seveda brez plesa), imajo navadno precej dobička za društvene namene posebno pa delujejo na občinstvo (tudi na neude) zelo blagodejno. Zelo primerne so take veselice posebno ob pustnem času, da se mladino odvrne od nevarnih zabav.

* * *

Družbe in društva prinašajo mnogo koristi posebno obolelim udinjam, (z denarno podporo, z obiski, z molitvijo). Tudi umrlim udinjam se izkazuje čast s skupno vdeležbo na pogrebu, z molitvami, s sv. mašami itd. Koliko važnosti je to za udinje, ki so daleč proč od svoje domovine, ali pa prav revne!

XIV.

Navodilo za služkinje.

Če že mora ženska od domače hiše v tuji svet, je mnogo, mnogo bolje, če gre služiti v kako pošteno družino, kakor da gre delati v tovarne. Toda v zadnjem slučaju ne sme obupati temveč mora gledati, da v prostih uricah nadomesti to, česar se ne uči v tovarni, t. j. v prvi vrsti **gospodinjstva** (kuhati, šivati, prati itd.). Gorje hiši, ki dobi za

gospodinjo tovarniško delavko, ki ne pozna gospodinjstva. Služkinja pa se ves čas svoje službe uči gospodinjstva in zato mora biti vedno hvaležna svojim gospodinjam katere so jo potrpežljivo podučevale.

Marsikdo misli da je poniževalno služiti. Ni res. Večjo odvisnost, večjo odgovornost imajo drugi stanovi (uradniki vojaki, učitelji i. d.) kakor služkinje. Vsaka služkinja se mora zavedati, da mora služiti in da ni prišla iz dežele v mesto le za „kratek čas“ z namenom, da bode po gospodsko živela in mestne naslade (brez strogega in zopernega nadzorstva starišev) spoznavala.

XV.

Začetek službe.

1) Nobena pametna gospodinja ne sme sprejeti v službo dekleta, ki toži čez prejšnje gospodinjje. Taka služkinja ima po navadi dolg jezik.

2) Nohena pametna gospodinja ne sprejme v službo dekleta ki pravi, da **razume vse**, da zna vsako delo sama. Že pred službo mora služkinja biti odkritosrčna in ponižno povedati, česar **ne zna**. Ko bi se lagala in bi se ji poverilo opravilo, katerega bi ne znala izvršiti, bode mnogo trpela, bode mnogo jeze, in nič več se ji ne bo zaupalo, temveč kmalu izgubi službo. Povej kar znaš — in reci jasno, kar ne veš, obljubi pa da se bodeš prizadevala, naučiti se.

3) Ne boj se preveč dela. Stori kar moreš. Če se pa že v začetku treseš pred trudom, te ne bo nihče sprejel.

4) Ne pravi novej gospodinji, kako je tvoja prejšnja gospodinja to ali ono „naredila“. Ker vsaka ima svoje načine in ne vidi rada, če se jo pri teh moti s tem, da se navaja «tuje načine», ki ji ne ugajajo.

5) Skrbi, da dobiš prosti čas za krščanske dolžnosti, toda uvažuj stanovske dolžnosti K sv. maši, pridigi, spovedi pojdi, če le moreš, le v **najbližjo** cerkev in ne trati časa na škodo družine.

6) Bodi vedno uljudna in poštena.

XVI.

Dnevni red.

Vsako delo je treba izvršiti o pravem času. Zato je potreben poseben dnevni red. Da bode delo olajšano in urejeno, se mora služkinja ravnati po pregovoru 1) »*Rana ura zlata ura*« 2) »*Delo, ki ga lahko opraviš danes, ne odlašaj na jutri*«.

1) Drva, premog, vodo itd. mora služkinja pripraviti že *dan poprej*. Tudi sekati na drobne kosce treba že v predvečer.

2) Vsak dan mora zgodaj vstati, opraviti kratko a pristrčno molitev, se čisto počesati in urediti svojo postelj (ker pozneje nima navadno zato časa).

3) Jako nevarno je zažigati ogenj s petrolejem. Tega se ne sme storiti tudi v največji sili ne. Tudi se ne sme na ogenj, preveč drv naložiti, temveč le toliko kolikor je potrebno za to ali ona kuhanje, (posebno če bi se moral potem nepotreben ogenj ugasiti).

4) *Po zajuterku* se navadno pospravljajo sobe. Služkinja si mora lepo roke umiti in opasati čisti predpasnik. Nato odpre okna, da se sobe prezračijo, razgrne postelje in prezrači perilo, odnese umazano vodo, ter prinese čiste vode. Še le sedaj naj uredi postelje (kos za kosom brez zvižanja rjuh, pokrival itd). Ko so postelje že urejene, naj se začne brisati prah po tleh in po pohištvu.

5) Kuharica mora skrbeti, da poprej nakupi kar potrebuje. Kako neugodno je če treba v zadnjem trenutku iskati sol, olje, jesik, poper itd.

6) Kadar ide kuharica na trg nakupavati, mora paziti, da da v koš papir ali platno, da se ne umaže.

Tudi ni vse eno kake stvari, naj se dado na dno koška in kake na vrh.

* * *

1) **Pri nakupovanju** je treba mnogo spretnosti da se zamore razločevati *svežost* in *vrline* tega, kar se kupuje. Če se nato sama ne razumeš, prosi, da ti povedo drugi. Kaka nesreča za družino, če se kupuje stare in gnile stvari za kuhinjo.

Ko prideš domov iz trga, izprazni precej svoj košek, daj vsako stvar na svoje mesto in **izračuni**, kar si potrosila ne več ne manj Gospodinje svoje ne smeš slepariti niti za vinar. Ne izgovarjaj **se**, da imaš premajhno plačo, da ti da premalo jesti, da preveč delaš, da rabiš to za zdravila za uboge, itd. če ne moreš izhajati premeni si službo če nisi mogla doseči kakegaboljška z odkritosrčno a ponižno prošnjo.

2) **Pri kuhanju** pazi, da bode vsaka posoda in vsaka stvar na svojem mestu. Ogenj mora neprenehoma goreti (če tudi počasi). Imej vedno pripravljene dovolj vode (tudi tople). Predno rabiš vodo za kuhanje izmeri jo poprej, ker „oko večkrat moti“. Razdeli čas in pomisli, kaj moraš dati poprej kuhati in kako si urediš ognjišče, da bo na njem za vse dovolj prostora. Med kuhanjem pazi na lonce in h kratu lahko opravljaš druga dela (umivati, brisati, rezati, lupiti, čistiti). V kuhinji ne delaj prahu. Preračunaj, da bodeš z jedmi ob pravem času gotova. Med kosilom naj se greje voda, da takoj umiješ posodo.

3). **Če strežeš pri mizi**, umij si roke in opasaj čist, bel predpasnik. V jedilnici bodi posebna miza za posodo (krožnike, kozarce, vilice, žlice, nože, čašice itd. da ne bo treba iskati, če se kaj potrebuje.

Osebam pri mizi se daje *posodo* (krožnike, kozarce, žlice, vilice, nože) ob **desni strani**, *jedi* pa ob **levi**. Če se komu kaj prinese treba je prinesiti na krožniku (kozarec, kruh, pisma itd.) Dokler se rabljene posode ne odnese z mize, in nanese čiste, se ne sme ponujati novih jedi.

Ko čistiš posodo moraš vedeti iz kake **kovine** ali sploh iz česa so, ker se razne posode drugače čistijo.

4) **Če ti gospa kaj nalaga** stoj ravno in pazi, da dobro razumeš. Če nisi gotova vprašaj še enkrat. Rabi pogostoma besede „prosim gospa“ „da gospa“, „ne gospa“ — ne pa samo „da“ ali „ne“ ali „kaj“ „kako“ itd. Na ulicah ne vstavljalj se. Ne mudi se z dolgim pogovarjanjem s svojimi tovarišicami.

5) **Če je več poslov v hiši**, naj se med seboj ljubijo. Gorje hiši, kjer se posli prepirajo, sovražijo, obrekujejo, opravljajo, zavidajo. Vsak opravljaj svoje dolžnosti in če more, naj še drugemu pomaga. Kjer so moški posli in ženske, naj se varujejo bližnje prilžnosti za greh. Prevelika prijaznost, samota tema pijača i. t. d. vodijo v pogubo.

* * *

Nekatera važnejša pravila :

- 1) za **kuharice**
- 2) za **sobarice**
- 3) za **vzgojiteljice.**

a) Dobra kuharica

1) Prazna posoda ne sme biti na ognju. Brez vode ne sme biti nobena kuhinja.

2) Kar se razlije, treba je takoj obrisati, posušiti, osnažiti.

3) Med kuhanjem, naj ogenj nikdar ne ugasni.

4) Pred kuhanjem, med kuhanjem in po kuhanju bodi vvaka stvar v lepem redu na svojem mestu.

5) Ostanki (kosti, odpadki, odrezki, itd.) se ne smejo držati v kuhinji.

6) Ko gre zaloga h kraju, je treba to znamenovati na tablico ali na papir da se ob pravem času potrebnih reči nakupi.

7) Strupene in nevarne reči ne smejo biti v kuhinji (t. k. n. pr. čistilna sredstva, petrolej, benzin), ker se lahko kaka nesreča pripeti, posebno po pomoti (n. pr. če so enake posode).

8) V pomijah ne smejo biti ostanki jedi.

9) Voda za pomivanje bodi kolikor le možno topla.

10) Bodi sama snažna in drži vso posodo in vse predmete snažne.

* * *

b) Dobra sobarica

1) Če brišeš prah pazi, da ga obrišeš tudi po sklepih in kotih. Ne delaj prahu in tudi ne podi ga od enega kraja na drugi.

2) Kar moreš otresi prahu izven sobe na prostem (tepih)

3) Ruta s katero brišeš mora biti čista, zato jo na prostem večkrat otresi.

4) Ruta za prah — mora biti le za prah.

5) Ne prejemaj nič po sobah z mokrimi ali umazanimi rokami.

6) Daj vsako stvar zopet na svoje mesto.

7) Predno pospravljajš postelje, umij si roke in opasaj si čist prodpasnik.

8) Ravno tako imej čiste roke in čisto obleko, zapnite rokave, ko strežeš pri mizi.

9) Ponudi pri mizi vsako stvar le na krožniku (kozarec, kruh, žlico itd).

10) Ko čistiš obleko in perilo, pazi, da ni raztrgana. Če opaziš kaj, popravi sama (malenkosti) drugo pa pove gospej

c Vzgojiteljica.

1) Pazi, da se otrok ne poškoduje. Če se je pa to po nesreči zgodilo *ne prikrivaj*, temveč povej, ker drugače bi bila lahko vzrok še večje nesreče (bolezni, pohabljenja, smrti otrokove).

2) Ne drži v otrokovi bližini ostrih reči (škarij, nožev itd.) in tudi ne takih, katere bi otrok lahko pogoltnil.

3) Na sprehodu, ne vstavlja se po mestu, in ne hodi v tuje hiše z otroci, še manj pa se smeš delj časa pogovarjati s kako osebo. S takim pogovarjanjem ni možno paziti na otroka, ali pa se ga še celo pohujšuje.

4) Otroci, morajo biti čisto in snažno oblečeni. Po solncu naj ne letajo okrog gologlavi.

5) Otroci jo morajo ubogati. Zato pa naj pazi, da bo ukazovala le to, kar je pametno in mogoče. Otrok ne sme pretepavati in pahati tudi jim ne sme dajati slabih priimkov. Le prav rahlo in lahko udariti (potolči) sme na roko ali na usta prav malega otroka in ga posvariti, če je potrebno.

6) Otrok ne sme strašiti s „črnim možem“ „babalom“ itd. Ne sme ne obljubljeti, ne groziti, kar ne more izvršiti (in ne sme izvršiti). Naj se vzgojiteljica ne laže.

7) Vzgojiteljica, kratkočasi otroke le na pošten način z pripovedovanjem, igro itd. [Ne sme pripovedovati čudnih in strašljivih prizorov.

8) Pazi, da bodo imeli otroci čisto obličje (posebno nos) in roke. Malim sama osnaži, starejši naj se pa sami.

9) Vzgojiteljica mora učiti otroke prekrizati se moliti zjutraj zvečer, opoldne, pred jedjo, po jedi, pred podukom po poduku itd. pozdravljati, zahvaljevati itd.

10) Skrbeti mora vzgojiteljica da se otroci spoštljivo vedejo pri oblačenju in slačenju pri igri itd. Dovoliti ne sme, nič nespodobnega. Še pri prav malem otroku treba reči o pravem času: »Tega ne smeš, to je greh«.